

Lausunto Ylä-Savon jätehuoltolautakunnalle asumisessa syntyvän saostus- ja umpisäiliölietteen kuljetusjärjestelmästä

Ympäristölautakunta 25.8.2026 § 29
262/11.03.07/2026

Valmistelija

Ympäristöasiantuntija Emmi Halonen, 040 488 3723, emmi.halonen@lapinlahti.fi

Ylä-Savon jätehuoltolautakunta pyytää Lapinlahden kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen lausuntoa siitä, täyttääkö kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus saostus- ja umpisäiliölietteiden osalta jätelain 37 §:n mukaiset edellytykset alueella. Lausunto pyydetään toimittamaan 31.8.2026 mennessä osoitteeseen kirjaamo@iisalmi.fi tai Iisalmen kaupunki, kirjaamo, PL 10, 74101 Iisalmi.

Asian taustaa

Jätelaki (646/2011) velvoittaa kunnan järjestämään kotitalouksissa, vapaa-ajan asunnoissa ja kunnan hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvän saostus- ja umpisäiliölietteen jätehuollon (JL 32 §). Kunnan on siis huolehdittava, että kunnallisella jätehuoltovastuulla olevan jätteen kuljetus järjestetään kiinteistön haltijan järjestämästä vastaanotto paikasta käsittelyyn (kiinteistöittainen jätteenkuljetus).

Jätelain 36 § mukaan pääsääntönä on kunnan järjestämä ja kilpailuttama jätteenkuljetus. Kunta voi kuitenkin päättää, että saostus- ja umpisäiliölietteen kiinteistöittainen kuljetus järjestetään kunnassa tai sen osassa siten, että kiinteistön haltija sopii siitä jätteen kuljettajan kanssa, jos kaikki seuraavat jätelain 37 § mukaiset edellytykset täyttyvät:

- 1) alueella on tarjolla jätteen kuljetuspalveluja kattavasti ja luotettavasti sekä kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin;
- 2) jätteenkuljetus edistää jätehuollon yleistä toimivuutta kunnassa, tukee jätehuollon alueellista kehittämistä eikä aiheuta vaaraa tai haittaa terveydelle tai ympäristölle;
- 3) päätöksen vaikutukset arvioidaan kokonaisuutena myönteisiksi ottaen erityisesti huomioon vaikutukset kotitalouksien asemaan sekä yritysten ja viranomaisten toimintaan.

Ylä-Savossa on käytössä saostus- ja umpisäiliölietteiden osalta kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus. Ylä-Savon jätehuoltolautakunta on käynnistänyt jätelain (646/2011) 37 §:n mukaisen tarkastelun asumisessa syntyvien saostus- ja umpisäiliölietteiden kuljetusjärjestelmästä Iisalmen, Keiteleen, Kiuruveden, Lapinlahden, Pielaveden, Sonkajärven ja Vieremän alueella.

Ylä-Savon jätehuoltolautakunta on teettänyt päätöksenteon tueksi selvityksen nykyisen kuljetusjärjestelmän toimivuudesta ja arvion siitä, täyttääkö se jätelain asettamia ehtoja. Ote Ylä-Savon jätehuoltolautakunnan kokouspöytäkirjasta 4.6.2026 (§ 14) sekä kuljetusjärjestelmäselvitys on liitetty ympäristölautakunnan kokouksen oheismateriaaleihin.

Saostus- ja umpisäiliölietteselvitys

Ylä-Savon jätehuoltolautakunnan teettämässä selvityksessä kartoitettiin Ylä-Savon jätehuoltolautakunnan alueella syntyvien saostus- ja umpisäiliölietteiden määrää sekä arvioitiin kiinteistön haltijan järjestämän lietteenkuljetuksen toimivuutta ja lainmukaisuutta. Selvityksessä hyödynnettiin aineistona asukkaille ja lietteenkuljetusrytillä tehdyin kyselytutkimuksen tuloksia, paikkatietoon perustuvaa arviota syntyvän lietteen määrästä sekä Siirto-rekisteriin perustuvaa tilastoitua tietoa lietemääristä.

Jätelain 37 § mukaisten edellytysten täyttyminen:

Edellytys 1 (*alueella on tarjolla jätteen kuljetuspalveluja kattavasti ja luotettavasti sekä kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin*) täyttyy selvityksen perusteella osittain. Asiakas- ja yrittäjäkyselyt viittaavat siihen, että niille kiinteistöille ja yrittäjille, jotka ovat aktiivisesti järjestelmässä ja vastanneet kyselyihin, kuljetuspalvelut ovat hyvin saatavilla, toimivat luotettavasti ja ehdot koetaan pääosin kohtuullisiksi ja syrjimättömiksi. Kuljettajia on useita, kalusto on pääosin hyväkuntoista ja palvelu koetaan sujuvaksi. Samalla lietemääräarvioiden ja tilastoitujen määrien suuri ero osoittaa, että merkittävä osa lietteestä jää järjestelmän ulkopuolelle tai sen käsittelyä ei tilastoida asianmukaisesti, jolloin palvelun todellista kattavuutta ei voida pitää riittävänä koko alueella. Tämä johtaa myös käytännön syrjivyysongelmaan: velvoitteensa hoitavat maksavat täyden hinnan, kun taas laiminlyöjät hyötyvät.

Edellytys 2 (*jätteenkuljetus edistää jätehuollon yleistä toimivuutta kunnassa, tukee jätehuollon alueellista kehittämistä eikä aiheuta vaaraa tai haittaa terveydelle tai ympäristölle*) ei selvityksen perusteella täyty nykytilanteessa. Kyselyt antavat kuvan, että niillä kiinteistöillä ja niiden yrittäjien piirissä, jotka ovat mukana järjestelmässä, jätteenkuljetus toimii teknisesti hallitusti: vuotoriskejä on vähän, kalusto on hyväkuntoista ja tyhjennykset sujuvat pääosin ongelmitta. Kuitenkin massaepätasapainon perusteella vain osa syntyvästä lietteestä kulkee virallisen järjestelmän kautta. Tämä heikentää jätehuollon kokonaisvaltaista toimivuutta: suunnittelu, mitoitus, reittien optimointi ja käsittelykapasiteetin kehittäminen eivät voi perustua luotettavaan tietoon, ja on ilmeinen riski, että osa lietteistä jää tyhjentämättä tai käsitellään virheellisesti, esimerkiksi määräysten tai lupien vastaisesti. Tällöin ei voida järjestelmätasolla varmistua siitä, että kiinteistön haltijan järjestämä kuljetus edistää jätehuollon yleistä toimivuutta tai riittävästi ehkäisee terveys- ja ympäristöriskejä.

Edellytys 3 (*päätöksen vaikutukset arvioidaan kokonaisuutena myönteisiksi ottaen erityisesti huomioon vaikutukset kotitalouksien asemaan sekä yritysten ja viranomaisten toimintaan*) ei selvityksen perusteella täyty. Kotitalouksien ja yrittäjien kyselyvastaukset osoittavat, että niillä, jotka hoitavat asiansa ja vastaavat kyselyihin, palvelu koetaan pääosin hyväksi: se on saatavilla, luotettava ja kohtuuhintainen, valinnanvapaus ja paikalliset toimijat nähdään etuina, ja järjestelmä tukee monen yrityksen toimintaedellytyksiä. Toisaalta massavaje tarkoittaa, että osa kiinteistöistä ja yrityksistä todennäköisesti ei noudata velvoitteitaan, mikä heikentää yhdenvertaisuutta ja saattaa vääristää kilpailua yritysten välillä. Viranomaisten kannalta tilastotietojen vajavuus ja raportoinnin puutteet heikentävät mahdollisuuksia seurata ja valvoa järjestelmää, suunnitella jätehuoltoa ja tehdä jätelain 37 §:n edellyttämää kokonaisuutena arvioiden täyty lietteiden osalta.

Yhteenvetona kiinteistön haltijan järjestämä lietteenkuljetus toimii kyselyihin vastanneiden asiakkaiden ja yrittäjien piirissä pääosin hyvin ja tukee paikallista yritystoimintaa, mutta merkittävä massaepätasapaino, puutteellinen raportointi ja siitä seuraava epävarmuus tyhjennysvälien ja määräysten toteutumisesta heikentävät palvelujen tosiasiallista kattavuutta, jätehuollon yleistä toimivuutta sekä viranomaisten valvontaedellytyksiä niin, etteivät jätelain 37 §:n edellytykset kokonaisuutena arvioiden täyty lietteiden osalta.

Ympäristölautakunnan lausunto

Ympäristölautakunta katsoo, että Ylä-Savon jätehuoltolautakunnan teettämä selvitys antaa hyvän pohjan jätteenkuljetuksen edellytysten täyttymisen arviointiin. Pienehkö vastaajamäärä sekä otantamenetelmä voivat kuitenkin jonkin verran vaikuttaa tuloksiin kotitalouksien osalta. Selvityksen perusteella voidaan todeta, että vaikka nykyinen järjestelmä kyselyyn vastanneiden asukkaiden ja yritysten näkökulmasta on pääosin toimiva, eivät jätelain 37 § mukaiset edellytykset täyty kaikilta osin. Kiinteistön haltijan järjestämään lietteenkuljetukseen perustuvan järjestelmän säilyttämisen edellytys on, että kaikki jätelaissa asetetut edellytykset täyttyvät.

Ympäristönsuojeluviranomaisen näkökulmasta nykyisen jätteen haltijan järjestämään kuljetukseen perustuvan järjestelmän ongelmana on erityisesti

ympäristönsuojelulain ja jätelain valvonnan haasteellisuus, kun toimijoiden puutteellinen raportointi hankaloittaa lietesäiliöiden määräysten mukaisen tyhjentämisen ja lietteen asianmukaiseen käsittelyyn toimittamisen valvontaa. Lisäksi keskitetyn rekisterin puute lietteenkuljetukseen liittyneistä kiinteistöistä tekee lietetyhjennysten ja lietteen käsittelyn järjestelmällisen valvonnan erittäin työlääksi, jolloin sitä ei käytännössä pystytä tekemään. Nykyinen Siirto-rekisteriin perustuva valvonta ei siten ole toimivaa eikä uskottavaa.

Kun lietetyhjennyksiä ja raportointivelvoitetta ei pystytä tehokkaasti valvomaan, osa kotitalouksista ja yrityksistä ei hoida velvoitteitaan, mikä aiheuttaa myös epätasa-arvoa kotitalouksien ja yritysten kesken. Laiminlyöntejä tapahtuu selvityksen perusteella varsin laajassa mittakaavassa, kun ainoastaan noin kuudesosa arvioon perustuvasta kokonaislietemäärästä päätyy tilastoihin. Lietesäiliöiden liian harva tyhjentäminen, lietteen levittäminen ympäristöön tai omatoiminen käsittely ilman viranomaiselle tehtävää ilmoitusta ja valvontaa voivat aiheuttaa ympäristöhaittoja erityisesti pilaantumiselle herkillä alueilla. Lapinlahdella valvontaviranomaisen tietoon on tullut tapauksia, joissa lietettä on kipattu metsään tai epäillään levitetävän peltoon ilman viranomaiselle tehtävää ilmoitusta. Todennäköisesti suurin osa lietteen epäasianmukaisesta käsittelystä ei nykyisellään tule valvontaviranomaisen tietoon lainkaan, mihin viittaa myös selvityksessä esiin tullut massavaje arvioitujen ja tilastoitujen lietemäärien välillä.

Selvityksen tulosten perusteella kiinteistön haltijan järjestämä lietteenkuljetus ei täytä jätelain 37 § mukaisia edellytyksiä 2 (jätteenkuljetus edistää jätehuollon yleistä toimivuutta kunnassa, tukee jätehuollon alueellista kehittämistä eikä aiheuta vaaraa tai haittaa terveydelle tai ympäristölle) ja 3 (vaikutukset arvioidaan kokonaisuutena myönteisiksi ottaen erityisesti huomioon vaikutukset kotitalouksien asemaan sekä yritysten ja viranomaisten toimintaan).

Ympäristölautakunnan näkemyksen mukaan keskitettyyn järjestelmään eli kunnan järjestämään lietteenkuljetukseen siirtyminen parantaisi valvontaa varten tarvittavan tiedon saatavuutta sekä edistäisi kotitalouksissa syntyvän jätevesilietteen jätehuoltomääräysten mukaista käsittelyä ja siten vähentäisi mahdollisia ympäristö- ja terveyshaittoja.

Esittelijä	Ympäristöasiantuntija
Päätösehdotus	Ympäristölautakunta päättää antaa Ylä-Savon jätehuoltolautakunnalle edellä esitetyn lausunnon.
Päätös	Ympäristölautakunta päätti antaa Ylä-Savon jätehuoltolautakunnalle edellä esitetyn lausunnon seuraavilla lisäyksillä: Ympäristölautakunnan mielestä lähtöaineiston suppeus aiheuttaa epävarmuutta johtopäätöksiin. Ympäristölautakunnan huolena on myös palveluiden saatavuuden heikkentyminen. Ympäristölautakunnan mielestä jätelain edellytykset täyttyvät tyydyttävällä tasolla raportointia lukuunottamatta.